
Ympäristötiedon lähteillä

Eija Poteri

Miten toimittajat etsivät tietoa ympäristöasioista ja miten tietoa voisi etsiä? Tämän katsauksen tarkoitus on koota joitain vihjeitä, mistä erityyppisistä lähteistä ympäristötietoa löytyy. Katsaus on suunnattu erityisesti niille, jotka painiskelevat ympäristöjuttujen kanssa jatkuvasti tai suhteellisen usein.

Aluksi on valitettavasti todettava, että tiedon saatavuus tai oikeellisuus voi aiheuttaa ongelmia. On salaista tietoa ja on ei-julkista tietoa esimerkiksi valmisteilla olevissa asiakirjoissa ja on manipuloitua tietoa esimerkiksi yritysten tiedotteissa.

Tietoja on tulkittava ja jäsennettävä, jolloin vaarana on kritiikkittömyys ja pinnallisuus. Vaarana voi myös olla kirjoittaminen pelkästään arvojen ja asenteiden pohjalta ilman todellisia faktoja. Tietojen tarkistamista ei kai voi liikaa korostaa.

Väärän tiedon takaisin vetäminen on lähes mahdotonta, mistä kertoo seuraava esimerkki. Sveitsin ympäristöministeriö julkaisi raportin, jossa oli laskentamalli esimerkinomaisin luvuin siitä, miten laskea pakkausteollisuuden ympäristölle aiheuttamat haittavaikutukset. Luvut eivät olleet todellisia, mutta ne otettiin sellaisina. Raporttia kopioitiin, siteerattiin ja siteerauksia siteerattiin ympäri maailmaa. Kopioita otettiin tie-

tysti vain taulukkosivuista, ei niistä alkusivuista, joissa kerrottiin kysymyksessä olevan laskentamalli. Vikaa oli niin tiedon tuottajassa kuin levittäjässäkin, mutta ainakin osa väärästä tiedosta olisi jäänyt leviämättä, jos toimittajat olisivat menneet alkuperäislähteelle eli tässä tapauksessa hankkineet ko. raportin. Kerrottakoon, että Sveitsin ympäristöministeri joutuu ilmeisesti julkaisemaan uuden raportin: nyt todellisilla haittavaikutusluvuilla varustettuna.

Ympäristötietokeskuksia ja -tietokantoja

Vesi- ja ympäristöhallitukseen perustettiin v. 1988 Ympäristötietokeskus (YTK) hallinnon ja suuren yleisön käyttöön. Ympäristötietokeskus pitää sisällään kansainvälisen osaston, ympäristötietojärjestelmän ja ympäristövalitusosaston. Se julkaisee mm. 12 teemanumerona vuodessa ilmestyvää *Ympäristökatsaus*-lehtistä, jonka tekoon osallistuu YTK:n lisäksi 12 asiantuntijayksikköä yliopisto- ja tutkimuspiireistä. Tekeillä on laaja, yleistajuinen raportti Suomen ympäristön tilasta. Sen pitäisi ilmestyä lokakuussa 1991.

YTK palvelee tiedontarvitsijoita myös suoraan. Ympäristötietojärjestelmän ulospäin suuntautuva tietopalvelu käsittää sekä teksti- että kuvamuotoista aineistoa. Kuvapalvelurekisteri si-

sältää perustiedosta jalostettua tietoa ympäristön tilasta ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Tiedot tallennetaan aikasarjoina ja kartografisina kuvina sekä niitä täydentävinä taustateksteinä. Kuva-rekisteri on tarkoitettu suorakäyttöön graafisten näyttöpäätteiden välityksellä, mutta kuvia voi myös tilata YTK:sta. Tutkimushankerekisteri on suorakäyttöön tarkoitettu tekstihakemisto, jossa on tietoa kotimaisista meneillään olevista ja päättyneistä ympäristötutkimushankkeista. Rekisterin ylläpito aloitettiin v. 1987.

Myös Euroopan Yhteisön yhteyteen on päätetty perustaa ympäristökeskus (EEA=European Environment Agency), jonka päätehtävänä on tietojen kerääminen ympäristön seuranta- ja valvontaverkoston avulla. Enää kiistellään vain keskuksen sijaintipaikasta: moni EY-maa on halukas ottamaan sen suojiinsa. Kiihvain taistelu ky-dään ehkä Tanskan ja Espanjan välillä.

Ruotsiin, Lundin kaupunkiin on puolestaan tulossa Ympäristökirjasto, joka olisi yleisten kirjastojen tapaan avoin kaikelle kansalle, mutta pitäisi sisällään kaiken tasoista materiaalia ympäristöasioista, myös tutkimusraportteja ja kansainvälisiä lehtiä. Lähtökuopissaan olevan hankkeen takana on yhdistys Föreningen miljöbiblioteket i Lund. Ensimmäinen pesämuna, 100 000 kruunua on saatu WWF:ltä.

Ympäristötietoa sisältäviä ulkomaisia tutkimustietokantoja on lukuisia. Monet niistä ovat erikoistuneet johonkin tiettyyn alueeseen, kuten energian tutkimukseen tai biologiaan. Tässä muutamia tietokantoja esimerkinomaisesti:

- EDTE = Energy Data Base, jota ylläpitää USA:n energiainisteriö, Suomen osalta Teknillisen korkeakoulun kirjasto. TKK:n kirjastosta kannattaa kysellä lisätietoja ko. tietokannasta, samoin kuin vastaavasta pohjoismaisesta, joka on
- Nordic Energy Index, joka sisältää kuvauksia käynnissä olevista ja päättyneistä pohjoismaisista energiatutkimushankkeista.
- ESA-IRS -tiedonhakujärjestelmään kuuluu useita ympäristötietoa sisältäviä tietokantoja mm. ENVIRONMENTAL ONLINE, ACID RAIN ja POLLUTION. Näistä

tietokannoista voi lisätietoja saada VTT:n informaatiopalvelulaitokselta, joka on ESA-IRS:n edustaja Suomessa.

- SNT International on iso kansainvälinen tieteen ja tekniikan tietopankki, jossa on yli sata erillistä tietokantaa. Ympäristötutkimukseen erikoistuneita ovat mm. PHYTOMED (kasvinsuojelu, toksikologia, ekologia), UFORDAT eli Umweltforschungsdatenbank (saksankielisten maiden ympäristötutkimushankkeita) ja ULIDAT eli Umweltliteraturdatenbank (saksankielisissä maissa v:sta 1976 julkaistu ympäristötutkimuskirjallisuus). STN:n tietokantoja Suomessa edustaa VTT:n informaatiopalvelulaitos.
- Natur on ruotsalainen ympäristönsuojelun viitetietokanta, johon on tallennettu viitteitä vuodesta 1970 alkaen. Osa aineistosta on kansainvälistä. Tietokantaa ylläpitää Naturvärdsverket, mutta teknisestä puolesta ja käyttösovimuksista vastaa DAFA Data Ab.

EY:n ympäristödirektiivit

Ympäristöpolitiikkakin yhdentyy Euroopassa kansallisten rajojen menettäessä merkitystään. ETA-neuvotteluissa ympäristönsuojelu kuuluu yhdessä kuluttajansuojelun kanssa tärkeydeltään ns. reuna-alueiden aiheisiin. Toisaalta taloudellinen kasvu on yksi EY:n tavoitteista, mikä on ristiriidassa ympäristönsuojelun arvojen ja tavoitteiden kanssa, esimerkkinä vaikkapa se, että on arvioitu vuoteen 2000 mennessä Euroopassa raskaan liikenteen kasvavan volyyymiltään jopa 30-50 %.

Ympäristönormien antamista on EY:n piirissä joka tapauksessa kiihdytetty ja ympäristödirektiivien vaatimustasoa korotettu. Yleisiä ympäristönsuojelua koskevia normeja ovat mm. 85/337/EEC (Tiettyjen julkisten ja yksityisten hankkeiden ympäristövaikutusten arviointia koskeva direktiivi) ja 90/313 (Tietojen julkisuutta koskeva direktiivi). Varsinaiset ympäristödirektiivit jakaantuvat aihealueittain: vesiasiat, ilmansuojelu, meluasiat, kemikaalit ja jäteasiat. Lisätietoja saa Ympäristöministeriön julkaisemasta selvityksestä Länsi-Euroopan ta-

loudellinen yhdentymiskehitys ja ympäristön-suojelu (73/1990).

Alan lehtiä

Tässä suhteellisen kattava luettelo suomalaisista ympäristöaiheisista lehdistä:

- *Finlands natur*, julkaisija: Natur och miljö rf, 6 nroa vuodessa, 1941-.
- *Greenpeace*: Suomen Greenpeace yhdistyksen jäsenlehti, 4 nroa vuodessa, 1990- (osittain ruotsinkielinen).
- *Ilmansuojelu-uutiset*, julkaisija: Ilmansuojeluyhdistys ry, 6 nroa vuodessa, 1977-.
- *Jäte ja ympäristö*: puhtaanapidon, jätteiden hyötykäytön ja ympäristönsuojelun erikoislehti, julkaisija: Maanrakentajain kustannus Oy, 6 nroa vuodessa, 1982-.
- *Kaavoitus ja rakentaminen*, julkaisija: Ympäristöministeriön kaavoitus- ja rakennusosasto, 4 nroa vuodessa, 1973-.
- *Luonnonsuojelija* (ent. Luonnonsuojeluväki): Suomen luonnonsuojeluliiton jäsenlehti, 10 nroa vuodessa, 1975-.
- *Omavarainen maatalous*, julkaisija: Elävä maa ry, 6 nroa vuodessa, 1981- (luonnonomukaisesta viljelystä).
- *Suomen luonto*, julkaisija: Suomen luonnonsuojeluliitto ry, 10 nroa vuodessa, 1941-.
- *Suomi*, julkaisija: Perusta ry, 10 nroa vuodessa, 1982-.
- *Uusi-uutiset*: hyötykäytön ammattilehti, julkaisija: Suomen uusioraaka-ainepörssi Oy, 6 nroa vuodessa, 1990-.
- *Vaihtoehto ydinvoimalle*, julkaisija: Energiapoliittinen yhdistys — Vaihtoehto ydinvoimalle ry, 4 nroa vuodessa, 1977-.
- *Vihreä lanka*: Vihreän liikkeen viikkolehti, julkaisija: Vihreä lanka Oy, ilmestyy torstaisin, 1983-.
- *Yhteiskuntasuunnittelu*, julkaisija: Yhteiskuntasuunnittelun seura, 4 nroa vuodessa, 1960- (asuntopoliitikkaa, kaupunkisosiologiaa, ympäristökysymyksiä).
- *Ympäristö ja terveys*, julkaisijat: Terveysalan teknikot ry + Kuntien terveystarkastajat ry, 10 nroa vuodessa, 1970-.
- *Ympäristökatsaus*, julkaisija: Ympäristötietokeskus, Vesi- ja ympäristöhallitus, 12 nroa vuodessa, 1990-.
- *Ympäristönsuojelu* (1987-88 nimellä Ympäristön- ja luonnonsuojelu), julkaisija: Ympäristöministeriö, 4

nroa vuodessa, 1987-.

Ulkomaisista lehdistä on vaikeampi tehdä listausta: päivälehdistä tässä yhteydessä kannattane mainita ruotsalainen *Dagens Nyheter* ja englantilainen *Observer*, aikakauslehdistä saksalaiset *Spiegel* ja *Natur* sekä amerikkalainen *Ecologist*.

Tilastoja

Tilastokeskus on koonnut tähän mennessä neljästi ympäristötilastollisen kokoomajulkaisun (1973,1977,1981,1987) ja viides ilmestyy ilmeisesti vuonna 1992. Viimeisin julkaisu nimeltään Ympäristötilasto 1987 pitää sisällään tietoja maankäytöstä ja luonnonvaroista, veden ja ilman laadusta, energia- ja jätehuollosta, kemiallisista ja fysikaalisista ympäristökuormitteista sekä ympäristönsuojelusta. Eräänlainen tuon julkaisun lähdeluettelo on Tilastokeskuksen käsikirja Suomen ympäristötiedostot (1988), jossa on kuvattu yli 150 viranomaisten ympäristerekisteriä.

Suomalaisten suhtautumisesta ympäristöön Tilastokeskus on tehnyt tutkimuksen kahdesti. Julkaisu *Suomalaiset ja ympäristö* eli jälkimmäinen näistä tutkimuksista ilmestyi v. 1990. Sen lisäksi Tilastokeskukselta on ilmestynyt mm. julkaisut *Jäteluokitus* (1988) ja *Teollisuuden jätteet toimialoittain* (1991). Työn alla on uusi tilastojärjestelmä luonnonvarojen fyysisten määrien ja laadun kuvaukseen: luonnonvaratilinpito. Sen tarkoituksena on yhdistää taloudellinen ja luonnonvaroja koskeva tieto niin, että on mahdollista vastata sellaisiin kysymyksiin kuin paljonko on jäljellä, kuinka paljon tuodaan ja vie-dään, mihin kaikki päätyy, kuinka paljon käy-tään uudelleen.

Kansainvälistä ympäristötilastoaineistoa saa esim. Worldwatch-instituutin tuottamasta State of the world -vuosiraportista (suomeksi: Brown, Lee et al. Maailman tila 1991 : Worldwatch-ins-

tituutin 8. vuosiraportti. Hki : Gaudeamus, 1991) tai World Wildlife Fundin (WWF) tiedotteista.

Tilastojen lukemista ja tietojen suhteuttamista voi verrattomasti auttaa Erik Wahlströmin Ympäristökäsikirja - ympäristömme mitat ja arvot (Hki : Schildts, 1990, alunperin ruotsiksi Schildts, 1989).

•••

Ympäristötiedon lähteet eivät tietystikään tähän lopu. Käsittelemättä jää ainakin paikallis- ja väliportaana hallinnon tuottama informaatio (esim. kuntien ympäristölautakunnat ja lääninhallitusten ympäristönsuojelutoimistot) kuin myös asiantuntijoiden käyttäminen tiedonlähteenä. Kekseliäisyydelle ja mielikuvitukselle jääköön tilaa.

Kirjallisuus

AIRANNE, Olavi & RYTILÄ, Pekka & VAHTERA, Antti. Ympäristötiedon oikeellisuus, tulkinta ja vaikutuk-

set. Tietopalvelu 2/91 ss. 4-5.

KOLTTOLA, Leo. Luonnonvaratilinpito kehitteillä Suomessa. Tietopalvelu 2/91, ss. 10-11.

TULOKAS, Raija. Ympäristötilastojen määrä kasvanut ja laatu parantunut. Tietopalvelu 2/91, ss. 12-13.

TÖRINGE, Sanna. WWF ger 100 000 till miljöbibliotek i Lund. Biblioteksbladet 4/91, s. 102.

Muut lähteet

Tietopalvelupäivien 20.3.1991 paneeli, osallistujina Olavi Airanne, Antti Hannula, Pekka Ryttilä, Mirja Salkinaja-Salonen ja Antti Vahtera, sekä Tietopalvelupäivien alustukset:

- Pirkko Eskola: Ympäristötieto ESA-IRS tiedonhakujärjestelmässä,
- Satu Nurmi: EY:n ympäristödirektiivit,
- Irma Salovaara: STN:n ympäristötietokannat,
- Eva Tolonen: Tutkimustietoa energian ympäristövaikutuksista.